

VERSCHILLENDE ASPECTEN VAN DE VERDRAAGZAAMHEID

14 september 1956

Goedenavond vrienden,

Aan het begin van deze bijeenkomst moet ik u, zoals gebruikelijk, erop wijzen, dat wij niet onfeilbaar of alwetend zijn. Wij vertrouwen erop, dat u zich de moeite zult getroosten wat door ons wordt gesproken na te gaan op zijn aanvaardbaarheid en juistheid.

Deze avond is de laatste avond, die wordt gegeven met het oude vertrouwde schema van werken. Na deze avond gaat het nieuwe programma, zoals dit in de vergadering werd medegedeeld, beginnen. Voor deze avond zou ik gaarne met u bespreken: Verschillende aspecten van de verdraagzaamheid.

Er wordt in de wereld door verschillende groepen zeer veel over verdraagzaamheid gesproken. Dit brengt met zich, dat het moeilijk wordt op onpartijdige wijze alle aspecten van de verdraagzaamheid te overzien en te begrijpen. Voor een ieder zal er uiteindelijk een ogenblik komen, dat verdraagzaamheid niet meer verantwoord toe te passen is. Onbewust weet een ieder dit. Stellen wij bv., dat alle rechters in Nederland verdraagzaam zouden zijn. Zij zouden dan anderen niet kunnen veroordelen. Dat zou voor de huidige maatschappij een grote ramp gaan betekenen. Een terugval tot de chaos. U zelf zou zo verdraagzaam kunnen zijn, dat u zich door een ieder laat plunderen enz. tot u onder gaat in uw eigen verdraagzaamheid.

Nu kan men tegenover deze punten natuurlijk gaan stellen, dat je indien je bereid bent alles te offeren je ook alles kunt bereiken. Als je dus werkelijk verdraagzaam wilt blijven zul je dit inderdaad kunnen doen ongeacht wat er als resultaat daarvan met jezelf gebeurt. Dit is echter niet helemaal aanvaardbaar. Ook bij ons zult u gemerkt hebben, dat de verdraagzaamheid maar tot een bepaald punt gaat. Wanneer wij te maken hebben met de meningen van anderen zullen wij altijd trachten die te begrijpen en te respecteren ook al zijn wij het er niet mee eens. Lukt ons dit niet, dan zullen wij al heel gauw ons excuus maken want dan weten wij, dat wij een fout hebben gemaakt. Maar wanneer iemand komt en ons zegt: "Ik wil de tendens van werken, die jullie kennen gaan veranderen", dan accepteren wij dit niet. Dan staan wij vast als een rots. Men kan ons misschien vermorzelen, maar niet veranderen. Daar is dan dus van een lijdzaam verdraagzaam zijn zeker geen sprake meer.

Een vorige maal heeft men u het een en ander reeds belicht in een verhalende naar voren gebrachte tegenstelling tussen het geestelijke leven en het rumoerige circus "Europa". Indien ik in die stijl zou willen spreken, zou ik het kunnen hebben over: "De kermis der menselijke gevoelens". Ofschoon ik niet zover wil gaan, valt het ons toch wel op, dat het aspect van de openlijk zo aangeprezen verdraagzaamheid wel wat erg rumoerig is. De meeste mensen prediken verdraagzaamheid klaarblijkelijk erg graag, maar op een verkeerde manier. Men roept u toe: "Het is tijd om verdraagzaam te zijn! Het is noodzakelijk, dat u verdraagzaam bent! Wij bedoelen het immers goed? Dan moet u ons verdragen en aanvaarden!" Het enige antwoord, dat op dergelijke betogen kan worden gegeven, is: "Maar wij menen het toch ook goed? Waarom aanvaarden en verdragen jullie ons dan niet?" In deze opvattingen over "verdragen" schuilt voor ons het moeilijke punt. Wanneer is verdraagzaamheid hier op zijn plaats en wanneer is het verdragen niet meer een verdienste, maar een vlucht voor een probleem?

Een aardig voorbeeld van deze onverdraagzame verdraagzaamheid is op het ogenblik in uw eigen politieke leven te zien. Wanneer ik hier een dergelijk voorbeeld neem moet men niet denken, dat ik politiek wil bedrijven. Dat is verre van mij. Ik tracht slechts een voorbeeld te geven, dat u allen bekend is en waarvan de verdere ontwikkelingen u een zelfstandig oordeel over de juistheid van onze stellingen mogelijk maakt. Er is in Nederland een crisis rond het formeren van een kabinet. Wat is het eigenaardige hierbij? Partijen, die de laatste jaren altijd samen zijn gegaan, die steeds hebben verklaard, een groot respect voor elkaar te hebben en de overtuiging van de ander te kunnen verdragen, mits een redelijk bespreken en een redelijk compromis mogelijk blijft, weigeren nu met elkaar samen te werken. Wanneer men nagaat waarom, lijkt het wel, dat de

oorzaak is, dat de één een zetel meer in de Kamer heeft dan de ander. De ene zijde zegt: "Wij hebben zetels gewonnen, wij hebben tot nu toe steeds de formateur, de ministerpresident geleverd, men moet nu toch toegeven, dat wij dan ook nu het recht hebben ons programma aanvaard te zien en het Kabinet te formeren. Jullie moeten dus - gezien onze overwinning - verdraagzaam zijn en een programma aanvaarden, zoals dat ons past". De tegenpartij zegt - al gebeurt dat niet altijd even openlijk - : "Wij willen graag met jullie mee gaan. Heel graag zelfs. Wij hebben geen reden om verwijten aan jullie adres te uiten. Wanneer dat gebeurt, dan moet je ons daar maar niet voor verantwoordelijk stellen. Het is zo kwaad niet gemeend.

Jullie zullen echter moeten kunnen aanvaarden en verdragen, dat wij een ander inzicht hebben dan jullie. Aanvaard dus onze inzichten en ons programma". Hier zien wij dan een aardige illustratie van wat verdraagzaamheid voor de meeste mensen schijnbaar betekent. Zolang het in het eigen belang werd geacht, werd hier door twee groepen met een geheel tegengestelde interesse, een verdraagzame samenwerking mogelijk bevonden, maar in werkelijkheid was dit geen verdraagzaamheid, doch slechts een niet al te prettige uiting van zelfzucht.

Wanneer een dominee en een communist samen gaan werken, omdat de communist hierdoor een beter gehoor krijgt en de dominee een beter inkomen, terwijl de ideële gedachten door beiden zolang op de achtergrond worden geschoven, zal een ieder zeggen: "Dit hebben wij in de politiek ook gezien. Deze soort van verdraagzaamheid was helemaal niet aanvaardbaar. Het is een schandaal. Wie dat verdraagzaamheid blijft noemen, is dwaas". Wanneer wij de economische gevolgen zien voor Nederland dan kunnen degenen, die op dit gebied onderlegd zijn met reden twijfelen aan het nut van een dergelijke "verdraagzaamheid", een dergelijke samenwerking.

De vraag wordt: Was dit wel verantwoord? Is de verdraagzaamheid niet bij beide partijen verworden tot een verloochenen van eigen beginselen? Wat dan ontstaat, heeft niet de eigenschappen van de een of de ander, maar meestal de slechtere eigenschappen van beiden. Het resultaat is een leeuw, die voor de helft het lichaam van een ezel vertoont. De vraag is nu maar, waar zit de kop en waar zit de staart?

Deze tweeslachtigheid is fout, evenals de verdraagzaamheid, die hiertoe zou leiden. Is het redelijk aan te nemen, dat deze beide partijen wederom tot een overeenkomst komen? Politiek gezien: ja. Langzaam maar zeker begint de publieke opinie te veel pressie uit te oefenen. Het gescharrel heeft te lang geduurd. Eén van de partijen teminste zal de verantwoording op zich moeten nemen. Maar de oppositiepartij zal het moeilijk hebben, daar zij uiteindelijk voor een groot gedeelte van de problemen die optreden, nog zelf mee aansprakelijk kan worden gesteld. Zo zal het veel meer komen tot een samenwerking in een verkeerde geest van verdraagzaamheid. Wij kunnen ons nu af gaan vragen, in hoeverre kan de P.v.d.A. verdraagzaam zijn ten opzichte van punten als bezitsvorming? Dit punt is overigens als veel belangrijker op de voorgrond geschoven dan het werkelijk is. Maar goed... . Aannemende, dat zij zich geheel akkoord zou verklaren met de wensen van de tegenpartij, zou zij dan tegenover zichzelf verantwoord zijn? Eigenlijk niet, want zij is een socialistische partij. Zij beveelt dus als een van haar principes een bezitsspreiding aan door middel van staats-bezitsvorming, ofwel socialisatie. Gezien haar idealen en geheel haar programma moet haar streven voortdurend juist hierop gericht zijn. Elk toegeven aan een verlangen de particuliere bezitsvorming te bevorderen betekent een verloochenen van haar eigen beginselen en daarmee zichzelf als ideëel vehicle voor de mensen uitschakelen.

Wanneer wij naar de andere kant kijken, vinden wij daar als grondstelling de leer, dat men tevreden moet zijn met wat God geeft, dat men binnen Gods wetten moet streven en met wat God geeft zo goed mogelijk te handelen.

U hebt persoonlijk verantwoording voor bezit en het gebruik hiervan. Men moet zelf werken met de gaven, die God gegeven heeft. De kerk zal daarbij leiding geven in geestelijk opzicht, de partij zal aan de geestelijke inzichten gaarne stoffelijk verdere uiting geven. Zo staan dus de zaken. Indien de K.V.P. zou zeggen: "Dan maar staatsbezitsvorming, of socialisatie", dan zou zij hiermee de grondstelling van de vrije wil en de door God gegeven taak verloochenen en dus als voertuig voor een bepaalde levenshouding onbelangrijk worden. Een verdraagzaam zijn zou hier - indien ver doorgevoerd - betekenen, dat geen van de beide partijen nog het eigen wezen bezit. Nu zal men mij dit misschien bestrijden door op te merken, dat je toch wel een goed katholiek en een socialist tegelijk kunt zijn. Dat is niet waar. Wel kan men een goed Christen zijn en tevens een socialist. Inderdaad. Doch de opvattingen van Rome over Jezus' leer, evenals de opvattingen van een dogmatisch protestant, maken het nu eenmaal onmogelijk een goed socialist te zijn.

Anders is het met de Vrijzinnigen. God is volgens de Christenen de meester over deze wereld. Wanneer men zich (daar aan) vasthoudt zonder meer, heeft men dus niet het recht in het leven en de vrijheid van anderen in te grijpen.

Wanneer men de verschillende groepen en partijen of kerken ook zo tegenover elkaar ziet staan, doet het geheel een beetje kermisachtig aan. Het gaat maar steeds tegen elkaar op. "Hier is het mooier! Hier is het beter! Wij doen het verstandiger dan alle anderen!" Dan gaat de voorstelling van nummer één beginnen en nummer twee begint ook gelijk. Het is, alsof zij het hebben afgesproken. Het wordt een eigenaardige toestand. Laten wij ons nu eens voorstellen, dat wij in de plaats staan van een Kerk of een politieke partij als geest of als mens. Zouden wij tegen de anderen in de geest van de verdraagzaamheid ja kunnen zeggen? Zouden wij tot een compromis kunnen komen? Neen. Wij mogen niet verdraagzaam zijn als de grondslagen van ons geloof ons leven of ons wezen worden aangetast.

Laten wij de zaak voor de duidelijkheid eens wat overdrijven en de zaak heel scherp stellen: U gelooft in de vrije rechten van de mens, zijn recht om zelf te sterven, te werken, te verdienen en te leven. Nu komt er hier morgen een absolutistisch regime, dat zegt: "Ieder moet gelijk zijn!" Is het dan nog verdraagzaam om dit te aanvaarden? Zeker, maar in een verkeerde zin. Werkelijke verdraagzaamheid zou hier betekenen het voeren van een onpersoonlijk verzet, een strijd, die niet tegen personen is gericht. Strijden tegen de beginselen, die de waarden van ons eigen wezen, ons eigen denken aantasten, kan soms ook verdraagzaamheid in zich dragen. Want wij strijden dan zonder haat, zonder onze tegenstander te verwerpen.

Begint u te begrijpen, waar het bv. hier in Nederland heeft gewrongen? Waar het elders zo vaak nog wringt? Aan de ene kant is men zoetelijk verdraagzaam in het openbaar, aan de andere kant haat men elkaar bitter achter de schermen. Die haat was misschien niet zo heel persoonlijk hier in Nederland. Ook elders kan dat zo zijn. Wij weten allen, dat, wanneer de verkiezingsstrijd is afgelopen de leiders van bv. de P.v.d.A en K.V.P. rustig en vriendschappelijk aan een tafel zitten te dineren. Maar daarachter schuilt de haat, geboren uit de drang zichzelf in het politieke spel te handhaven. Dit heeft geleid tot onverdraagzaamheid. Denk maar eens aan de overal voorkomende verkiezingsincidenten, aan de niet gerechtvaardigde verwijten en verdachtmakingen van alle kanten in de dagbladen. Denk aan de hier in Nederland zelfs niet altijd geheel van verdeckte (bedekte) persoonlijke aanvallen, vrije redevoeringen, enz... .

Natuurlijk, het werd alles goed gecamoufleerd, maar een goed verstaander... . Kort en goed, al geeft men dit niet toe, het is zo. De haat, die hieraan ten grondslag ligt, is de eigenlijke fout. Indien men hier niet met deze persoonlijke elementen zou worstelen, dan zou de P.v.d.A. niet zeggen: "Het gaat ons eigenlijk hier in de eerste plaats om onze lijstaanvoerder Drees of om de persoonlijke overwinning van enkelen van de onzen". Op het ogenblik gaat het daar wel om. Men wenst o.a. als ministerpresident de man te zien, die in het verleden zoveel als lijstaanvoerder voor de partij betekend heeft. Dan zou men zeggen, eerlijk en rechtuit: "Het gaat hier om beginselen, dus wij willen en kunnen hier niet meer met anderen gaan accorderen". Omgekeerd zou men ook niet zo zeer strijden voor een overwinning van persoonlijkheden. Men zou dan ook kunnen zeggen: "Wij willen alles aanvaarden, wat ons streven, onze levensbeschouwing niet aantast, wat uiteindelijk niet leidt tot een onrecht volgens onze levensbeschouwing in de wereld".

In het recht geldt hetzelfde. Wanneer er een wet is, moeten wij kunnen straffen volgens die wet. Als een wet niet aanvaardbaar is, dan is het niet voldoende haar niet toe te passen of laks toe te passen. Dan moet zij worden verwijderd uit het Wetboek. Wanneer er bv. staat: "de straf voor dit misdrijf loopt van 3 weken als minimum straf tot een maximum van 3 jaren", dan zal een rechter, overtuigd van de strafbaarheid van het feit als zodanig, geheel onafhankelijk van persoonlijk inzicht en persoonlijke gevoelens zich af dienen te vragen: "In hoeverre is deze mens gevaarlijk voor de maatschappij?" Is hij dit niet, geef een minimum straf. Is hij dit wel, 3 jaren, het maximum. De rechter mag echter geen persoonlijke haatgevoelens hebben tegen degene, die het misdrijf heeft volvoerd, noch tegen het misdrijf persoonlijk bevooroordeeld zijn.

Daar mankeert het overigens nog wel eens aan. Wij zien ook soms een officier van justitie een aanval op een beklagde plegen alsof hij alleen weet wat recht is en elk mens, die tegen zijn persoonlijke opvattingen daarvan heeft gezondigd, zijn persoonlijke vijand is. Deze mens heeft gelijk wanneer hij tracht het recht te handhaven. Ongelijk heeft hij zodra hij de pleger van het misdrijf als zijn tegenstander, ja, zelfs als vijand beschouwt.

Wij kunnen alles nu wel heel mooi gaan zeggen. Wij kunnen u bv. gaan zeggen: "U moet altijd, ook in het dagelijks leven, voortdurend verdraagzaam zijn". Het is uiteindelijk zo eenvoudig om steeds maar weer te zeggen: "Vrienden, zonder verdraagzaamheid gaat de wereld kapot, ten onder". Maar heeft dat zo zonder meer wel zin? Is verdraagzaamheid dan zo noodzakelijk, dat je jezelf daarvoor prijs moet geven? Neen! Moet je je principes dan offeren? Neen! Is het misschien een prijsgeven van je leven, van de dingen, die deel uitmaken van je persoonlijkheid? Neen! Het is een aanvaarden van je tegenstander zonder enig persoonlijk haten, zonder een verzet tegen een bepaalde persoon. Ware verdraagzaamheid wil zeggen: "Staan waar je staat volgens je bewustzijn en je recht, jezelf en je recht verdedigend zonder ooit een ander aan te vallen".

Gerechvaardigde verdediging zonder aanval. Dat is eigenlijk de positieve vorm van verdraagzaamheid. Het is wel eens nodig, dat wij, evenals een veldheer vroeger neerschreef, dat de aanval de beste verdediging is. Maar dan mag die aanval, ofschoon zij in zichzelf gerechtvaardigd is, niet ten allen koste worden doorgevoerd tot de glorieuze overwinning, want daarom gaat het niet. Verdraagzaamheid wil eigenlijk zeggen: in staat zijn het standpunt van een ander zien, ook al ben je het er niet mee eens. Maar als je ziet op welke wijze op aarde sommigen de verdraagzaamheid willen interpreteren, dan wordt je ziek als een kermisbezoeker in een luchtschommel, die al zwaaiende te lang in de hoogte blijft staan.

Wanneer je de "filosofische" gedachten hoort, die over de verdraagzaamheid de ronde soms doen, dan wordt je zó duizelig, wordt je zo groen en geel van ellende als een mens in een defecte zweefmolen die steeds maar zonder ophouden door blijft draaien. Ondanks alle woorden over verdraagzaamheid is de toestand bij deze denkers ongeveer als bij het publiek van een vlooientheater wanneer de artisten in staking zijn gegaan en een heenkomen hebben gezocht onder het publiek. Met dit verschil, dat deze denkers altijd bij voorkeur proberen andermans jeuk te krabben. Als je dit alles moet aanzien en aanneemt, dat dit alles zo gemeend wordt, als het wordt voorgesteld, wordt je er door verward. Ontdek je de werkelijke achtergronden, dan gaat het bij je van binnen gisten en ben ook jij je verdraagzaamheid kwijt. Daarom is het wel degelijk nodig, dat je ten opzichte van het verdraagzaam-zijn weet waar je moet beginnen en ook waar je moet ophouden.

Voor alles moet men wel degelijk in staat zijn zichzelf te zeggen: "Hier houdt alle verdraagzaam-zijn op, en treedt daarvoor in de plaats een zelfnegatie, die uiteindelijk tot zelfvernietiging voert". Jammer genoeg weten degenen, die dit begrip, ook de laatste tijd dit woord zo ijverig hebben gebruikt dit schijnbaar niet. Het klinkt u misschien vreemd wanneer ik u zeg, dat ik vóór alles respect heb voor de koppigen, die op hun standpunt durven blijven staan.

Ik kan bv. - de figuur zelf verder buiten beschouwing latende - voelen voor een Nasser, die nu eenmaal Egypte's recht heeft vastgesteld op heel het Suezkanaal en daar nu ook geen ogenblik van afwijkt. Hij wil geen stap opzij doen. Indien hijzelf meent, dat dit alles rechtvaardig is - een punt waar ik niet zeker van ben - dan mag hij niet handelen en marchanderen. Dan mag hij ook niet toegeven. Zou hij toch verdraagzaam zijn, dan zou hij zeker moeten trachten zijn beslissing voor anderen aannemelijk te maken en elke hardheid van deze maatregel voor hen weg moeten nemen. Dit zou men op alle politiek toe kunnen passen. Niet zijn recht opgeven, maar het recht van anderen respecteren en hen de aanvaarding van dat recht mogelijk maken door de consequenties ervan zo aangenaam mogelijk te maken. Onverdraagzaamheid is nooit aanvaardbaar.

Ik denk aan een dominee, die kort geleden uitbarstte in verwijten aan de mensen, die in kroegen, op sportvelden en theaters de zondagochtenden doorbrengen, terwijl toch heel de zondag aan God gewijd moet zijn. Ik zou willen zeggen: "Ik kan akkoord gaan met veel van wat u daar zegt, maar u zou het anders moeten zeggen. Het is niet erg verdraagzaam. U had moeten zeggen: een waar gelovige gaat op zondag naar de kerk en niet ergens anders heen. Hij wijdt zijn dag aan God. Indien hij aan zijn plichten tegenover God voldaan heeft en niet eerder, zal hij een ontspanning zoeken en kunnen vinden. Indien dit betrekking heeft op degenen, die uw gezag aanvaarden, is het geheel als lering wel acceptabel, maar het is dit zeker niet mee wanneer dit een aanval wordt op zeden en gebruiken ook van niet-gelovigen. Dan wordt het op de manier, waarop u het zegt een aanval op personen, i.p.v. op gebruiken, een poging alle mensen te dwingen te denken zoals u, in plaats van een vaststellen van wat u zelf gelooft."

Maar de dominee ziet het anders. Zijn aanval is steeds weer gericht op heel de wereld, niet op die paar gelovigen van hem. Wanneer elders iemand de brutaliteit heeft van de kansel te spreken over - ook dit is in Nederland gebeurd - "deze zondige wereld, die de ondergang over zich afroept,

die de toorn des Heren op zich doet neerdalen. Deze wereld, die de dag des Heren ontheiligt door te reizen, te fietsen, te vissen. De verdoemnis is deel van de meisjes die op zondag langs kaden en dijken tegen de jongens glimlachen inplaats zich thuis te verdiepen in Gods woord en na te denken over het wonderdadige van des Heren wil... ." Of - even authentiek - "De vrouwen dezer wereld, die als ontuchtige schaamtelozen, hun ontklede ledematen aan de wereld tonen, zijn werktuigen des duivels..."

Ach, dan zou ik als een psychiater naar die ijveraars toe willen gaan en vragen: "Meneer, wat mankeert u eigenlijk? Wat hebt u nu eigenlijk tegen de wereld, tegen de Schepping? Waarom bevalt u dit alles niet? U hoeft deze dingen toch niet te doen of te gaan aanschouwen? Is het niet in overeenstemming met wat uw gemeente doet? Ja, maar al geeft u nu leiding aan uw gemeente, daarom kunt u dit nog niet (aan) heel de wereld doen. Wanneer u die gemeente uw standpunt duidelijk maakt, hebt u groot gelijk. Maar wat geeft u eigenlijk het recht de wereld aan te vallen?"

Tegen al die mensen, politiek of geestelijk, zou ik willen zeggen: "Vergeten jullie niet iets? Vergeten jullie niet, dat het beginsel, dat Jezus heeft gepredikt, het beginsel, dat ligt achter elke ware democratie, dat de grondslag is van alle ware naasteliefde, niet ligt in de richting van de wereldoverheersing, tot dat die wereld handelt zoals wij dit goed achten?" Wij mogen wel degelijk ons eigen leven leven, onze eigen idealen nastreven. Maar wij mogen dit zeker niet doen door voor anderen hun wijze van leven onmogelijk te maken. U vergeet, naar ik meen, dat er een groot verschil is tussen de naastenliefde en verdraagzaamheid (enerzijds), die ù predikt, u baserende op het verwerpen van de wereld of een deel daarvan en (anderzijds) de ware naastenliefde en verdraagzaamheid, die een aanvaarding van de wereld inhouden.

Dan hebben wij ook nog de mensen, die verdraagzaam zijn juist omdat zij de wereld verwerpen. Die zeggen: er is aan de wereld toch geen eer te behalen, laten wij maar botje bij botje doen. Dat is ook geen methode, ook voor u hier niet. Laat ik het eens even in het meer persoonlijke overbrengen: u hebt misschien geen inwoning of u woont niet in. Ik heb echter horen vertellen, dat er mensen zijn, die zo gelukkig leven. Maar stel nu eens, dat u wel inwoont of inwoning hebt. Dan kun je niet eenvoudig alles maar laten gaan. Dat is niet mogelijk. Neem aan, dat u hoofdbewoner of eigenaar van een huis bent. U hebt in dat huis uw eigen gebruiken en leefwijzen. Nu trekken er andere mensen bij u in. Hebt u nu het recht die andere aan te passen aan wat ù normaal vindt en bv. te zeggen: om zo laat bezoek en later niet? Tenzij hier de goede zeden en dus de roep (goede naam; Red.) van uw huis, of uw eigen moraal ermee worden aangetast, hebt u daarmee niets te maken. Hebt u het recht te bepalen hoe laat uw huurders op moeten staan? Om de drommel niet. U kunt al evenmin gaan bepalen, dat zij op zondag bv. geen jazzmuziek mogen spelen. Wel kunt u van hen eisen, dat zij dit alles zo doen, dat het u niet stoort. Omgekeerd heb je, wanneer je ergens inwoont de rechten van de eigenaar of hoofdbewoner te respecteren. Of men dit nu aangenaam vindt of niet, deze heeft de oudste en grootste rechten. De inwonende moet zich dus altijd enigszins als gast in huis beschouwen.

De ware verdraagzaamheid vraagt van u, dat u de minder prettige eigenschappen van een hoofdbewoner tolereert en dus niet alles kwalijk gaat nemen wat eigenlijk niet helemaal in uw straatje past. Omgekeerd geldt natuurlijk weer hetzelfde. Mensen passen nu eenmaal niet altijd mooi bij elkaar. Maar zolang je in staat bent de ander zijn eigen leven te laten leven en je er niet mee te bemoeien, doe je in de zin van verdraagzaamheid al heel veel. Indien het verdraagzaam-zijn bij u nog verder gaat, dan zult u trachten en leren te begrijpen, waarom een ander tracht uw rechten aan te tasten. Men moet consequent durven zijn.

Laten wij daarvoor nu eens een voorbeeld nemen uit de onwerkelijke wereld van de film. De bekende driehoeksverhouding bereikt een hoogtepunt. De bedrogene stormt binnen met een pistool en schiet de ander neer. Laten wij dit nu eens gaan beschouwen vanuit het standpunt van de verdraagzaamheid. Wat het ermee te maken heeft? Meer dan u denkt. Nemen wij aan, dat degene, die aangevallen wordt de schuldige is en dit ook weet. Dan is hij de beledigde wel degelijk een voldoening schuldig. Hij kan zich echter niet zo maar laten vernietigen. Logisch is het dus wanneer hij tracht zich te verdedigen. Hij zou dit echter moeten doen zonder de ander meer dan noodzakelijk tot slachtoffer van zijn verdediging te maken. De aanvaller verdedigt wel zijn rechten, maar benadert de zaak toch wel heel verkeerd. Hij zou moeten stellen: "Goed. Men heeft een andere keuze schijnbaar gemaakt. Dit is voor mij pijnlijk. Laat de zondaar en de andere gaan en ik verwijder ze uit mijn leven." Hard? Misschien. Maar verdraagzaam en logischer dan de andere oplossing. Logischer dan het zo vaak voorkomende drama van de geweigerde scheiding.

Men mag verdraagzaamheid niet zien als iets zachtzinnigs, als een maar hobbezakkerig meesjouwen met iedereen. Het is geen je-dood-laten-slaan zonder terug te slaan tot het bittere einde. Een slag, een tweede slag kunt u zonder verweer nog incasseren, maar zodra men uw eigen wezen bedreigt, heeft men wel degelijk het recht maatregelen te treffen, opdat dit eindigt. Verdraagzaam-zijn wil zeggen: zo nodig ook hard tegenover jezelf en het zo nodig tegenover anderen kunnen zijn.

Een vervelend onderwerp, hè? O, ik kan mij dat best voorstellen. Uiteindelijk, wat is er vervelender dan voor jezelf te ontdekken, dat je streven naar verdraagzaamheid zo vaak faalt. Maar zo is het voor ons ook. Dat wij falen is zeker. Maar ons streven om onszelf te blijven en desondanks anderen vrij te laten in hun handelen, hen te laten zoeken naar hun eigen levensoplossing, zolang zij ons leven en bewustzijn niet bedreigen, is toch iets dat wij allen zullen moeten leren, of wij willen of niet. Op dit onderwerp zou men door moeten hameren tot in het oneindige. Ik wil dit niet doen.

Ik sprak zo-even over de kermis van de menselijke gevoelens. Dit is een deel ervan. Tegenzin! Verveling! Wanneer van het goede teveel wordt gebracht, dan krijgt men zelfs van het goede een dégoût (afkeer; Red.). Wat je hebt waardeert je niet. Mensen, die een auto hebben gekocht met een speciale vering, omdat het schokken zo hinderlijk is, laten zich met genoegen op een kermis dooreen schudden en betalen daarvoor dan nog graag hun goede geld. Mensen, die niet kaarten, omdat dit gokken is, doen mee aan loterijen en zullen op de kermis bv. zich te buiten gaan aan kansspelen. "Ach, dit is maar één keer per jaar". Werkelijk een kermis ook van menselijke gevoelens en reacties. Menigeen leeft een heel leven goed en rein en verkiest dan opeens, soms zelfs onverschillig of de afloop ook fataal kan zijn, tot het uiterste schokkende dingen. Men scheldt op het verkeer, maar laat zich graag door wagentjes op een hoge stellage 2, 3 hartverlammingen bezorgen à 50, 75 cent per keer. Men vecht in het dagelijkse leven om elke cent, maar laat zich bij uitzondering met waar genoegen afzetten, bedriegen, enz. Vanwege de afwisseling.

Zo gaat het ook met de onderwerpen. Wanneer u werkelijk streeft naar verdraagzaamheid, is elk ander onderwerp dan juist verdraagzaamheid voor u interessant. Overigens is het onderwerp ook niet sensationeel genoeg. Wanneer ik u ga vertellen over vliegende schotels, die over enige jaren op aarde zouden landen, vindt u dat veel mooier. Daardoor wordt u geboeid. Wanneer ik alleen maar zeg, dat je in het leven de kunst moet verstaan een ander vrijheid te geven, een ander te begrijpen en toch jezelf te blijven, dan wordt het vervelend. Wanneer u wordt verteld, dat er een oorlog dreigt, dan is dat vervelend. Dat hebt u uiteindelijk al zo vaak gehoord en er zal toch wel niets van komen. Maar wanneer die oorlog dan werkelijk komt, is het natuurlijk verschrikkelijk. Wanneer je hoort, dat er in de politiek teveel geknoeid wordt en men eigenlijk geheel niet weet, waar men aan toe is, dan hindert u dat niet zo veel. U ergert zich er misschien een paar keer over. Maar dan? Je hebt het al zo vaak gehoord. Het wordt vervelend.

Wanneer er ongelukken komen in die politiek, dan is het wat anders. Dan wordt het opeens verschrikkelijk. Wanneer je over verdraagzaamheid spreekt, is het vervelend. Maar wanneer u zelf en de wereld dreigen onder te gaan door het gebrek aan verdraagzaamheid, is dat natuurlijk ook verschrikkelijk. Wat meer aandacht voor de vervelende onderwerpen van het leven, zou in veel gevallen het verschrikkelijke grotendeels kunnen voorkomen. Maar als je naar een avond als deze gaat, dan verwacht je toch wat anders. Dan verwacht je interessante onderwerpen. U misschien niet? Gelukkig dan maar. Interessante onderwerpen zult u overigens in de toekomst voldoende krijgen. Maar laten wij door het interessante nu toch niet het werkelijk belangrijke gaan vergeten. Wanneer wij ons zonder verdraagzaamheid bezig gaan houden met alle geheimen van de kosmos, met alle esoterische waarden, wanneer wij alle magische geheimen en diagrammen zouden openbaren en u leren, wat er nodig is om deze te gebruiken, dan zou het misschien interessant zijn. Maar zonder naasteliefde en verdraagzaamheid zouden deze dingen u hoogstens naar uw verderf voeren. Verdraagzaamheid is dus wel heel belangrijk.

Niet omdat je daar nu eens heerlijk groot mee kunt doen, mee kunt pronken, of iets nieuws mee kunt ontdekken. Daarvoor is zij te nuchter en te simpel. Zij is eigenlijk, wanneer je het goed bekijkt, in veler ogen een beetje laag bij de gronds. Je hoort er immers zoveel van? Vandaag zingen zij er u een liedje over en morgen spreekt er een staatsman over, de dag daarop zal het van de kansel worden besproken en nu staat er hier waarachtig ook nog eens één over te praten. Ja, iets bijzonders is dit niet. Maar die vervelende verdraagzaamheid is in zijn zuivere vorm

noodzakelijk voor stoffelijk geluk en geestelijke bewustwording. Of die vliegende schotels nu komen of niet is niet zo erg belangrijk. Dat merk je uiteindelijk nog wel wanneer het zover is. Wat er in de Oudheid heeft bestaan, kan interessant zijn, kan een lering voor ons betekenen. Maar wanneer het er op aankomt, zijn al deze dingen alleen maar belangrijk, in zover zij op dit ogenblik in ons leven iets kunnen betekenen. Of u demonen kunt bezweren, is eigenlijk onbelangrijk. Het kan uw ondergang betekenen of u enkele voordelen bezorgen.

Maar wat wordt u er uiteindelijk wijzer of beter van? Ook in de verdraagzaamheid gaat het niet om de mooie theoriën, de aardige woorden en de mooie voorbeelden. Wie dat denkt, denkt wel heel erg verkeerd. Het gaat in de eerste plaats om de nuchtere, grauwe praktijk. De grauwe werkelijkheid, die gelijk is aan de heilgymnastiek, die sommige mensen nodig hebben om de fouten in hun lichaam te verbeteren. Soms is zo'n oefening pijnlijk en vervelend tot het bittere einde toe, maar nodig.

Verdraagzaamheid is gelijk aan de training van een yogi, die naar een hogere bewustwording zoekt en daarvoor zichzelf jaren lang moet bedwingen in ademhaling, lichaamshouding en meditatieoefeningen. Het klinkt alles zo mooi, wanneer je dat van een afstand beziet. De theorie is aardig, maar als je het moet doen, jaar in, jaar uit; wanneer je elke kleine spiertrekking voortdurend moet kunnen beheersen, wanneer elke ademhaling afgepast en precies juist moet zijn, wanneer je je gedachten voortdurend moet beletten af te dwalen, dan wordt ook dat suf, saai en dood. Toch moet je daar doorheen, indien je iets bereiken wilt.

Verdraagzaamheid heeft praktijk nodig. Deze is voor ons het belangrijkste, dat wij ons kunnen denken. Het moeilijkste van deze praktijk en de vervelendste factor ervan is steeds maar weer anderen hun eigen weg te laten gaan, terwijl jij je eigen weg gaat. Maar verdraagzaamheid heeft ook een praktische waarde. Dat leert u de kleine dingen van u af te zetten en slechts acht te slaan op het gebeuren, waar het uw eigen leven en uw eigen geestelijke ontwikkeling betreft. Verdraagzaamheid, die wordt beoefend, betekent uiteindelijk, dat u alleen nog daar ingrijpt, waar het u mogelijk is en alle andere rumoer eenvoudig langs u weg laat gaan.

Het betekent een steeds groter begrip, niet alleen voor de paden van eigen geest, maar ook voor degenen, die u helpen wilt. Je verkrijgt een steeds groter besef van eenheid met het Zijnde, Dat zelfs je vijanden niet uitsluit. Denk nu niet, dat dit laatste onpraktisch, of onmogelijk, is. Ook Jezus leert ons: "Heb uw vijanden lief!" Liefhebben betekent aanvaarden, begrijpen en in je opnemen. Dus ook verdraagzaam zijn tegenover vijanden, ook hen helpen, wanneer en waar dit mogelijk is. Je mag ze alleen niet helpen jezelf te vernietigen. Ook dient men te allen tijde voor het recht te vechten op een verdraagzame manier. Hoe dat kan? Door een ieder, slachtoffer van eigen fouten, of van het misdrijf van anderen steeds weer te helpen een toestand te vinden, waarin menselijkheid en recht beide ook weer voor dezen aanvaardbaar worden.

Ware verdraagzaamheid betekent bovendien een eerlijkheid tegenover anderen, dus niet mopperen wanneer de groenteboer vijf centen teveel heeft gerekend, maar ook niet de centen in je zak steken, die de melkboer toevallig te weinig afhield. Zelf moet je weten een ieder te geven, wat hem toekomt, terwijl je moet trachten te begrijpen waarom, wanneer een ander u tekort tracht te doen. Is ingrijpen daarbij noodzakelijk, dan moet men steeds trachten na overleg de enige weg te kiezen, die voor alle partijen evenzeer redelijk, juist en aanvaardbaar is. Voor u zelf moet u dit alles voortdurend weten te handhaven, zonder van anderen te vergen, dat zij evengoed of beter zijn dan u.

Wat een onderwerp eigenlijk, hè? En toch is het zo. Het komt eigenlijk vaak voor, dat je de mensen een beetje moet vervelen, want wanneer je ze de waarheid vertelt, vinden zij dit niet leuk. Wanneer ik zou gaan zeggen, dat wat men op aarde idealisme noemt, voor een groot gedeelte niets anders dan boerenbedrog is, dan zou men hier verontwaardigd zijn. Ik zou in veel gevallen gelijk hebben en u zou het interessant vinden. Boos zou u slechts worden, wanneer u dit ook op u zelf van toepassing denkt te zijn. Toch is het niet zo, dat het altijd een bewust bodrog is. Maar laten wij nu eens een werkelijk gedegen instantie nemen. Het "Rode Kruis" bv.

U offert. U geeft misschien veel. Maar laten wij het nu eens simpel stellen. Hoeveel blijft er daarvan nu, zonder dat men dit misschien bedoelt, aan de strijkstok hangen? Hoeveel gaat er verloren en wordt besteed voor dingen, waarvoor u zeker niet hebt gegeven? Bij een collecte of inzameling kunnen wij zeggen, dat 30 tot 60% verloren gaat aan bijkomende kosten. U geeft daar niet voor, maar u betaalt dit uiteindelijk wel. Daarover kunt u zich gaan opwinden; u kunt mij verwijten, dat ik dit hier zeg. Of u kunt gaan zeggen: dit is fout. Maar het opwinden helpt u weinig. Als een verdraagzaam mens kun je toch ook niet gaan zeggen: er gaat te veel verloren

dus ik geef niets meer, ik doe er nu niet meer aan mee. Integendeel, men zal dan zeggen, dit verlies is wel niet prettig, maar verklaarbaar. Zelfs indien slechts - suppositie (verondersteld; Red.) - 40% van wat ik geef wordt besteed voor het doel, dat ik wens te steunen, zal ik nog geven. Want ik heb pas het recht hier te oordelen en te veroordelen, wanneer ik het zelf beter kan doen. Laat ik overigens uitdrukkelijk even opmerken, dat het helemaal niet in mijn bedoeling ligt het "Rode Kruis" zwart te maken. Ik heb het juist als voorbeeld genomen, omdat het een van de instellingen is, waarbij in verhouding het minst verdwijnt. Verder ben ik ervan overtuigd, dat deze verliezen zonder opzet ontstaan. Bij de meeste andere instellingen gaat het waarschijnlijk ook wel meestal onopzettelijk.

Ik zal hier niet verder op ingaan, dat heeft weinig nut. Maar ik wilde maar even erop wijzen, hoeveel er in de wereld eigenlijk niet goed is, hoeveel van het beste er vaak nog in puin gaat. Zelfs de beste en de heiligste dingen zitten vol fouten.

Hierdoor is het zo begrijpelijk, dat een mens zo nu en dan in opstand komt. Maar dat mag juist niet. Zelfs indien je meent, dat je het beter kunt en je zegt tegen de anderen: doe het nu zo, of helemaal niet, dan mag dat niet. Juist dit maakt dit tot een moeilijk onderwerp, want het is haast niet doenlijk al deze dingen acceptabel, aannemelijk te maken. Weest u gerust. Ik zal heus niet langer meer over deze dingen blijven doorzagen. Ik wil alleen nog even vaststellen, dat wij de verdraagzaamheid hard nodig hebben. Heel hard zelfs. Want alleen door altijd weer verdraagzaam te blijven, kunnen wij tot een werkelijke verbetering van de wereld komen. Verder heeft het verdragen van alle dingen, terwijl wij alleen verdedigen wat voor ons van groot nut en belang is, een steeds grotere bewustwording en beheersing ten gevolge. Gelijkzeitig betekent dit voor de wereld een verbetering door ons optreden, dat de harmonie daar vergroot.

Verdraagzaamheid is zeker geen lege leuze. Ook is het niet iets, waar je gezellig filosofisch een beetje over kunt gaan vechten (redetwisten; Red.)). Dit verdraagt geen lege leuzen, of een verwerpen door een zeggen: "Het is wel aardig, maar hoe ver gaat dat nu eigenlijk? Als je mij dat niet eerst vertelt, kunnen wij er beter alleen maar over praten".

Ik heb vanavond van de gelegenheid gebruik gemaakt om bepaalde aspecten van deze verdraagzaamheid naar voren te brengen. Ik hoop althans, dat ik daarin geslaagd ben. Wanneer u geen vragen over dit onderwerp hebt te stellen, is het woord aan de volgende spreker. Goedenavond.

KELTEN EN DRUIDEN

Goedenavond vrienden,

Ik mag deze avond het tweede onderwerp voor u behandelen. Wat zal het deze keer zijn?

Reactie: Kunt u nog eens iets vertellen over de Kelten en Druiden?

Antwoord: Dat kan natuurlijk. Is er geen ander onderwerp? Ik hoor hier en daar een bevestiging van het onderwerp, elders stil, of wat luidruchtiger protest, maar geen ander onderwerp. Wij zullen dus maar eens praten weer over de Kelten en de druïden. Ik zal echter trachten dit nu eens wat meer op mijn manier te doen. Want over die Kelten is natuurlijk wel heel veel te vertellen. Maar een van de aspecten, waar de mensen zich meestal haast niet mee bezig houden, dat zijn de meer huishoudelijke zaken van zo'n volk. Toch hadden die Kelten een huishouden, evenals u en ieder ander. Ook bij de Kelten huwde men, kwamen er kinderen en die opgroeienden, ook weer huwden, of ten huwelijk werden gegeven.

De druïden waren wel waardige priesters met een nevenberoep; zij waren vaak wichelaars, geneesheren, of barden, maar ook zij had dan hun meer alledaagse leven. Het lijkt mij aardiger ons daar nu eens mee bezig te houden, dan weer te gaan spreken over de magie van de druïden en hun wrede offerplechtigheden. Hoe leefde dus eigenlijk een Kelt? In het begin waren de Kelten een rondtrekkend en zwervend volk. Sommige van de herderskoningen, die zelfs in de oudheid eens Egypte beheersten, komen voort uit de Kelten. U zou dit misschien niet zo verwachten, maar zo is het dan toch. Ook de volkeren, waarmee Israël worstelde en door de Joden zo ijverig om hals werden gebracht (uitgemoord; Red.), hadden vaak een Keltische inslag. Want de oorspronkelijke Kelten waren werkelijk heel grote avonturiers en zwervers. Zij danken dit hoofdzakelijk aan hun erfdeel van de Atlantiers. Een deel van dit volk bestond uit Atlantische

slaven. Zij begonnen een grote tocht, die voor delen van het volk niet slechts door Noord-Afrika voerde, maar zelfs tot in Achter-Indië. Uiteindelijk voerde hun weg door heel Europa, terug naar Engeland, waar zij rasgenoten vonden, die zich daar op de eilanden al hadden gevestigd. Oorspronkelijk woonden zij in loofhutten. Van hout en planten, die aanwezig waren ter plaatse, werd een dakje gemaakt. Daaronder leefde dan een heel huisgezin tijdens de rust. Dit was groter dan tegenwoordig, daar de getrouwde zoons mede tot het huishouden bleven behoren. Onder een dergelijk dakje werd meestal een vuurtje gestookt. Men kende het gebruik van potten en pannen, ofschoon hun vaatwerk zeker niet zo mooi was, dat het een vorm van kunst vertegenwoordigde. Bij andere volkeren is dit wel vanaf het begin het geval geweest, maar bij hen was dit in de eerste eeuwen niet zo. Zij hadden voor het bakken en versieren van potten haast nooit tijd. Opvallend is het, dat zij in de tweede helft van hun zwerftocht naast houten en uit klei gemaakte vaten, tevens ook koperen potten en pannen en wapens gebruikten. Dan kenden zij o.m. een soort van grote dienschalen en zelfs primitieve fornuizen uit natte klei gemaakt. Hun gezinsleven heeft dan al langzaam maar zeker een praticische (van praticiër, welgestelde burger; Red.) vorm gekregen. Wij kennen dan edelen, die een eigen hofhouding met vele slaven, horigen en bedienden hebben. Dezen voeren dan een aparte keuken met zich. Verder hebben zij aparte bedienden, die zorgen voor het opzetten van een soort tent en het onderhoud daarvan. Deze worden in het begin gemaakt van huiden. Later gebruikt men ook wel een soort linnenachtige stof voor delen daarvan. Degenen, die ver in het Oosten zijn geweest, brengen bovendien een soort vilt mee, dat ook al heel veel gebruikt wordt. Wanneer hun zwerftochten hen tot Griekenland, Italië en Hongarije hebben gevoerd, bouwen zij al een soort huizen, die ons verdacht veel doen denken aan de nu nog bekende blokhutten. Alles loopt daarin nog recht toe, recht aan. Er zijn openingen i.p.v. vensters, niet te veel, afgesloten met huiden wanneer dit nodig is, en meestal op het zuiden gelegen.

De vrouw des huizes heeft een zware taak. Haar man is jager en strijder. Met een mogelijke primitieve landbouw, met de verzorging van de kinderen en het vee bemoeit hij zich haast niet, evenmin als met de bereiding van de maaltijden. De vrouw met haar helpsters en helpers is hiervoor geheel alleen verantwoordelijk. Men hoeft zich dus niet voor te stellen, dat een Keltische vrouw tegen haar heer en gemaal zou zeggen: "Jan, het dak lekt weer. Leg er eens een paar nieuwe pluggen op". Dat moest zij zelf doen. Dit blijft ook nog zo, wanneer de Kelten, verbonden met enkele stammen binnen trekken in Engeland. Toch is de Kelt over het algemeen goedmoedig, handig, een goed strijder en jager. Hij heeft maar enkele fouten. Hij is opvliegend en houdt van sterke verhalen, bloeddorstige verhalen.

Wat het huishouden betreft, dat heeft de vrouw te doen. Wil of kan zij dat niet, dan is hij geneigd de zweep te gebruiken tot zij het wel kan of tot hij zich een nieuwe vrouw aanschaft. In deze dagen zou een handhaven van dergelijke methoden de dames ongetwijfeld terughouden van het huwelijk. De kinderen zijn in het gezin echter zeer belangrijk. Niet alleen de jongens - zoals elders - maar ook de meisjes. De kinderen krijgen hun opvoeding van de moeder tot ongeveer hun vierde jaar. Daarna worden de jongens verder door de vader opgevoed, die zich vanaf het zevende jaar ook met de opvoeding van de meisjes gaat bemoeien. Hierdoor kan ook de vrouw over het algemeen goed met wapens omgaan en is vaak meester in het hanteren van boog en slinger. Verder weet zij vaak veel van stokvechten af. Zij is dan ook best instaat zonodig ook zichzelf te verdedigen, is gehard en kan haar man vergezellen, ook wanneer hij langere tochten gaat maken, zonder daar veel onder te lijden. Niet voor niets vinden wij dan ook in veel Keltische sagen vrouwen - soms heksen - maar soms ook vrouwelijke strijdsters die ook lichamelijk buitengewone prestaties leveren en onderricht geven aan jongens op zuiver fysiek gebied. Dit wijst wel op een aanmerkelijk kunnen.

Waar de gewone Kelt zijn huwelijk hoofdzakelijk sluit i.v.m. de "provider-capacity", de mogelijkheid tot gewin en onderhoud, wordt het huwelijk als middel tot het samenvoegen van bepaalde bezittingen meer en meer populair. Desondanks zijn het liefdesleven en de huwelijkskeuze meestal betrekkelijk vrij. Vooral de avond kan bij de Kelten dan ook buitengewoon gezellig zijn. Weliswaar zitten de vrouwen niet met de mannen aan, maar er wordt toch gelachen, gezongen, gedronken, gespeeld en gedanst. Reeds in die tijd komen soms reizende potsenmakers, die een aardige reeks anecdoten en liederen hebben. Daar zijn zelfs anecdoten onder, die sommige conferenciers nu nog vertellen. Dat waren de nette moppen toen. Ook wat dat betreft, is er eigenlijk weinig nieuws onder de zon, zelfs schoonmoedermoppen hadden zij toen ook al. In het midden van het huis ligt een vuur. Men zit daar omheen. Wat men aan huisdieren

heeft, knort, gromt en scharrelt rond. De honden liggen in de buurt van de tafel en wachten of zij iets kunnen stelen, tot zij naar buiten worden getrap. Het leven is ruw, maar gemoedelijk. Veel eisen heeft men niet. Wanneer een man, die arm was bv. door geslaagde rooftochten of het overwinnen van vijanden, rijk wordt, wordt hij meteen opgenomen in de stand van de edelen of rijken. Dit is wel een aparte klasse van de bevolking. Van erfelijke adel is haast geen sprake. Bezit en moed bepalen, wie en wat je bent in de maatschappij. Pas in de tijd, dat de Romeinen hun grote veroveringstochten in Europa beginnen, komt er een gevestigde adelstand, die niet meer van bezit of kunnen onafhankelijk is.

Met de druiden is het anders. Een druïde, ofschoon behorende tot het volk en zelfs vaak uit het volk voortkomende, is krachtens het feit, dat hij dienaar van de goden is, een wezen met een heel aparte stand, met andere verplichtingen en gebruiken dan het gewone volk. Hij kan het zich bv. niet permitteren om zo maar te huwen. In veel gevallen bleven zij dan ook celibatair, althans in naam. Met het gewone volk bindt hij zich niet, omdat hij "aan de God al zijn krachten moet wijden". Huwt hij, iets wat bij sommige groepen onder hen eerst op rijpere leeftijd mag gebeuren - vaak eerst, wanneer het dertigste jaar overschreden is -, dan kiest hij zich een vrouw, die stamt uit een geslacht van druiden. De druiden zijn dus eigenlijk een soort stam binnen de stam.

Wie geaccepteerd wordt binnen deze gemeenschap en gehuwd is, moet niet denken, dat zijn gezin mee zal worden geaccepteerd. Het komt voor dat gehuwde Kelten in deze kaste worden opgenomen en hierbij hun gezin en bezit geheel in de steek laten. Dit behoort dan niet meer bij hen en is - althans in naam - hen voortaan geheel vreemd.

De huishoudelijke gebruiken van deze groep tonen echter een veel groter respect voor de vrouw. Niet zonder reden overigens, want de vrouw is vaak nog beter dan de man als kruiden-deskundige. Wanneer het gaat om het zoeken en plukken van kruiden, dan is zij vaak de eerste, de uitverkorene. Slechts enkele kruiden mogen alleen door een man worden geplukt. Zelfs dan zal de vrouw deze vaak eerst opzoeken. De man zal daarvoor een reeks van taken in het huis van haar overnemen. Wanneer hij slaven heeft, zal hij deze door zijn slaven laten verrichten. Bij gebrek daaraan zal de man echter zelf deze taken verrichten of dit door zijn zoons laten doen. De vrouw wordt gelijk met de man opgeleid, indien zij opgroeit binnen het gezin. Wel horen wij zelden of nooit van vrouwelijke druiden, maar zoveel te meer horen wij van tovenaressen, die haast altijd samen met de druiden optrekken. Dit blijkt o.a. uit verschillende verklaringen en vertellingen. Zelfs in het boek van Ceasar over Britannië vinden wij opmerkingen terug hierover. De druïde is onverzoenlijk in zijn vijandschap tegen degene, die zijn God niet dient. Dit brengt met zich mee, dat hij vroom is. Om zichzelf ter volbrenging van zijn taak op te zwepen, zal hij ook in zijn eigen huis voortdurend religieuze plechtigheden houden. Hieraan doet dan de gehele gezindte mee. Een slaaf kan niet weigeren deel uit te maken van een dienst, of zelfs een geestenbezwering. Hij is verplicht hieraan deel te nemen. Weigeren betekent, dat de heer des huizes hem in rechtvaardige toorn om de hals brengt. Dit is in tegenstelling tot de verdere behandeling van slaven bij de Kelten, waar dezen normaal als leden van het gezin worden beschouwd en delen in alles wat het gezin betreft of bezit. Zou de slaaf gedurende de plechtigheden opstandig worden of vluchten, dan is er maar één oplossing. Tegenwoordig zou men met zo iemand misschien naar een psychiater gaan, maar vroeger had men voor dergelijke gevallen maar één oplossing: "Kop eraf" Het is in ieder geval een degelijke en radicale manier om dergelijke problemen op te lossen. Bovendien voorkomt men er veel problemen mee.

Uit het voorgaande volgt al, dat het leven van de druïde wel zeer verschilt van dat van de gewone Kelten. Deze laatsten veranderden overigens hun gewoonten meer en meer. Waren zij eerst gewoon ten hoogste enkele weken op één plaats te vertoeven, later bouwen zij dorpen en zelfs steden. De druïde echter kent een dergelijk gevestigd bestaan niet. Hij heeft bepaalde plaatsen, vanwaar hij de erdiensten voornamelijk leidt. Maar hij maakt als kern van zijn gebied geen gebouw. Hij neemt daarvoor een bepaald bos of een deel daarvan, ontdekt daarin bepaalde bovennatuurlijke waarden, wijdt het met zijn magie en voortaan is dat bos dan in de ogen van allen heilig. Er moet hierbij natuurlijk aan bepaalde voorwaarden worden voldaan.

Maar is dit gebeurd, dan kan men de doden tot een afdalen in dit woud dwingen en oproepen en blijven zij met hun aanwezigheid de plaats heiligen. Voor zijn gezin bouwt de druïde zich veelal een woning in een dergelijk woud. Zijn eigen bemoeiingen met het lot van de mensen, brengen hem echter vaak en lang weg van huis. Niet altijd is hij dan, vooral bij een langere tocht, geneigd zijn vrouw achter te laten. Zo zien wij, dat de oude gebruiken uit de nomadentijd - vooral bij de

druïden - blijven voortbestaan. Om in hun onderhoud te voorzien, reizen zij soms samen en treden ook wel samen op met groepen van kunstmakers en potsemakers.

Het is ons uit de historie bekend, dat sommigen onder hen grote barden waren. Grote zangers en dichters dus. Met hun zang trachtten zij dan vaak hun leer omtrent de Godenwereld te verklaren. Wanneer zij op reis gingen, dan hadden zij vaak - om het volk te lokken - bovendien worstelaars, zwaarddansers e.d. bij zich. In samenwerking met deze acrobaten en artisten werden dan bovendien primitieve drama's opgevoerd, die door de spelenden grotendeels werden geïmproviseerd en zeker niet in de smaak zouden vallen van het meer fijngevoelige publiek van heden. Tegenwoordig houdt men misschien van "bebop" en "rock and roll", maar niet van meer rechtuite vertoningen. Deze prikkelende rechtstreeksheid van de vertoningen werd echter door de druïde dan steeds weer dienstig gemaakt aan zijn eigen doeleinden.

Hierdoor zal het volk de druïde (naar waarde) schatten, hem aanvaarden en eren en het hem daardoor mogelijk maken magische banden aan te knopen met sommige mensen. Wanneer een druïde goedgehartig is en bv. vaak mensen geneest, zonder voor zijn hulp eerst een prijs te bedingen, moet zijn vrouw wel naar bijverdiensten omzien. Zo is zij vaak degene, die hoofdzakelijk de liefdesdrankjes verkoopt aan de dorpsmeisjes, die een oogje hebben laten vallen op een rijkere of elders verliefde jonge man.

Tegenwoordig zijn er geen heksen met liefdesdrankjes meer. In de plaats daarvan zijn er louche huwelijksbureau's en dergelijke kunsten. Het verschil is vaak niet zo groot. Hoe het ook zij, wij zullen de vrouw van een druïde meestal als iemand zien die een apart beroep uitoefent, hoewel dit meestal wel verwant blijft met het beroep van haar echtgenoot. Wanneer wij te maken hebben met een druïde, die hoofdzakelijk zanger en bard is, zien wij de vrouw vaak optreden als de draagster van "gossips", dus nieuwtjes, terwijl zij daarnaast wichelaarster, of handlijk kundige is. Zij doet dan kleine voorspellingen op meer persoonlijk terrein en zal daarnaast ook wel enkele kruiden leveren. Indien de druïde naast zijn priesterlijke functie genezer is, dan zien wij de vrouw vaak als een - soms zeer beroemde - kruidenkundige, die bij afwezigheid van haar man ook zelf behandelt en geneest. Houdt de druïde zich bezig met het werpen van de runen, dan zijn de vrouwen vaak medium en worden soms tot erkende "stem" van bepaalde geesten, of Goden.

Het huiselijke leven van de Kelten valt dus wel in tenminste twee afzonderlijke afdelingen te splitsen: de priesterstand met haar gebruiken en de anderen. Natuurlijk kennen wij overal verschillen in stand en rijkdom. Bovendien moeten wij, indien wij eerlijk willen zijn, toegeven, dat de vrouw lang zo rechtszeker niet is in haar positie als dit heden het geval is. Maar binnen deze beperking heeft zij toch een redelijk, vaak prettig bestaan. Bij de druïde is er echter nog een voorwaarde meer voor een prettig en goed leven van de vrouw. Zij moet geheel op kunnen gaan in het werk van haar man en geheel deel hebben aan zijn geloof. Hoe men dit door opvoeding e.d. trachtte te verzekeren, heb ik u al gezegd.

Nu, ik vind, dat dit zover een aardig stukje is, al zeg ik het zelf. Deze dingen hebt u waarschijnlijk hier nog niet over gehoord. Is er iemand, die hier nog commentaar op heeft?

Vraag: Staat Stonehenge in verband met de druïden?

Antwoord: Jazeker. De dienst van de druïden houdt o.a. rekening met en vereert ook de maan. Daarnaast worden bepaalde sterren vereerd en ook natuurlijk de zon. De gehele eredienst is eigenlijk een verbastering van de Atlantische godsdienst. Wij vinden dan ook in andere landen dergelijke godsdiensten, waarbij de hoofdwaarden en gedachten ongeveer gelijksoortig worden uitgedrukt. Nu was Stonehenge gelijktijdig een soort van tempel en een vergader- en offerplaats. Er vond zowel een jaarlijkse "ting" plaats - rechtspraak dus - als een door sterren en hemellichamen bepaalde offerdienst.

De stenen ompaling, die er was opgericht, stenen poorten, waardoor de ruimte dus werd begrensd, is gelijktijdig een soort blijvende magische cirkel, waar zij enerzijds geesten van buiten heette af te weren en opgeroepen geesten en demonen daarnaast binnen de tempelruimte had te bannen. Door haar vorm van opstellen en bouw kon men er ook bepaalde astrologische waarnemingen doen. Wij vinden buiten het midden aan de ene zijde op gelijke afstand van de grens de z.g. spreekplaats, ofwel het tweede altaar, terwijl aan de andere zijde het bloedaltaar staat. In de ellipsvormige ruimte zijn de beide uit het midden gelegen stenen zó geplaatst, dat bij bepaalde maanstanden hierop licht valt, terwijl bepaalde sterrebeelden soms met enige tussentijd door een opening vanuit beide altaarstenen waar te nemen zijn. Hierdoor wordt de tijd bepaald, waarop bepaalde plechtigheden i.v.m. de vruchtbaarheidscyclus plaats kunnen vinden.

De druiden waren de opperpriesters en leraren van de Kelten. Wij vinden hen dan ook in Stonehenge terug als predikers, als profeten. Daarnaast zijn ze ook de offeraars. Maar als ik daarover verder moet spreken, komen wij tot beschrijving van allerlei onplezierigheden, die ik maar liever in mijn betoog wil vermijden. Er is dus wel degelijke en band tussen druiden en Stonehenge aan te wijzen. Wat echter wetenschappelijk niet geheel vaststelbaar is, maar ongetwijfeld waar is, is dat bepaalde delen van Stonehenge, vooral de astrologisch belangrijke delen, allang waren opgebouwd vóór de Druiden daarin hun diensten hielden. Daaruit valt dan weer af te leiden, dat het bouwwerk dus ouder is in zijn eerste structuur en dan behoort tot de laat-Atlantische cultuur van de tweede Atlantische periode.

Zoals wij weten, maakten Engeland en Ierland plus veel van de eilanden in het Kanaal deel uit van het toenmalige Atlantische rijk, dat zich in een reeks van eilanden uitstrekt tot voorbij Gibraltar. Het was een eilandenrijk, bestaande uit elf afzonderlijke koninkrijken. Het is aannemelijk, dat hier na de grote broederstrijd tussen de vorsten, die, zo wij weten in deze tweede cultuurperiode plaatsvond, men een tweede wetstempel heeft willen oprichten. De plaatsing van de pilaren stamt n.l. geheel overeen met die van de gouden pilaren in de oorspronkelijke Tempel van Wet en Verbond. In deze tempel van Atlantis was echter een middenpilaar aanwezig, die in Stonehenge ontbreekt. Deze middenpilaar droeg de wets- en verbondstafelen, die gegrift waren op platen vervaardigd uit een goud-koper legering. Zij waren omraamd in het z.g. Orichalcum. (legendarische Atlantische metaallegering; Red.) Voor elke bijeenkomst van de vorsten werd aan de voet van deze pilaar een stier geofferd; het is dus aannemelijk, dat zwervende volkeren en de afvallige vorsten van Atlantis op deze plaats samenkwamen en dat ook reeds toen deze samenkomsten worden vergezeld van dierenoffers.

Ik hoop, dat dit u voldoende is. Ik hoor niets, dus zal het wel goed zijn. Men zegt wel: wie zwijgt, stemt toe. Maar er zijn ook nog andere mogelijkheden. Degene, die zwijgt, wil om de een of andere reden, niet tegen je spreken. Maar dat wil ik hier liever niet aannemen. Een andere mogelijkheid is, dat men niets meer weet te zeggen. En wanneer men tegen mij niets meer weet te zeggen, nadat ik uitgesproken ben, houd ik ook mijn mond.
Goedenavond.

VRAGENRUBRIEK

Goedenavond vrienden,

Vóór wij overgaan tot het behandelen van de vragen, zou ik gaarne een ogenblik uw aandacht hebben voor enkele punten aangaande de "Steravond". Wij beschouwen deze Steravond als het begin van het nieuwe seizoen, het nieuwe werkjaar. Hierna gaan ook onze cursussen weer beginnen en tevens maken wij dan nog wat meer ernst met de discussieavonden. Ook krijgen wij daarna op de vrijdag een nieuw programma, zoals op de vergadering al besproken. U zult dus begrijpen, dat wij getracht hebben voor deze eerste Steravond in het nieuwe jaar juist de sprekers te vinden, die in staat zijn dit onderwerp duidelijk en juist uiteen te kunnen zetten. Hierna kwamen wij tot de volgende programmapunten:

De aanvang geschiedt op de gebruikelijke tijd. U krijgt allereerst een inleiding. Hierin wordt diegenen, die dit nog niet zouden weten, het doel, de werkwijze en de reeks van verschijnselen, die op een Steravond naar voren komen, uiteengezet.

Daarna zal de spreker, die u kent als het "Pastoorke" tot u spreken over de kosmische eenheids-gedachte en het daaruit voortvloeiende liefdesprincipe, dat wij op een avond als deze dan ook gezamenlijk een ogenblik sterker voor ons tot uitdrukking zullen trachten te brengen. Er is dan geen gelegenheid tot het stellen van vragen.

De eigenlijke instraling vindt dan na een pauze plaats. Ook hierbij zal door een spreker allereerst een inleiding worden gehouden, zodat de nodige sfeer wordt bereikt; daarna volgt de eigenlijke inzegening.

De avond wordt dan besloten met een kort slotwoord door degene die ook de inleiding na de pauze heeft gehouden. "Het Schone Woord" volgt dus niet.

Wij nemen aan, dat deze bijeenkomst dan ook vroeger dan normaal zal zijn afgelopen. Wij hopen, dat u zich op deze avond met ons een ogenblik wil proberen de kosmische krachten door ons streven werkzamer te maken onder de mensen en vast te leggen in de draagtekens, die ons als

symbool van ons streven dienen. Zou u hierover nog meer wensen te vernemen, dan kunt u dat doen in de "Vragenrubriek", waar ik dan nu overga tot het beantwoorden van alle vragen, indien zij van niet persoonlijk van aard zijn.

Vraag: Iemand ontving abusievelijk een bos bloemen, waaraan een kaartje met de woorden van vader. De volgende dag ontving hij bericht, dat zijn vader was overleden op het tijdstip, waarop de bloemen werden gebracht. Is dit toeval?

Antwoord: Het lijkt mij het veiligst aan te nemen, dat er hier van toeval sprake is. Er zijn namelijk te veel factoren werkzaam hierbij om aan te nemen dat onmiddellijk vanuit geestelijke zijde zou kunnen zijn gewerkt. De fout kan gemaakt zijn bij de bestelling en betaling waarbij het kaartje met opschrift toch moet zijn bijgevoegd. Of er zou bewust een verkeerde bezorging veroorzaakt moeten zijn. Dan zou dit een soort diefstal nabij komen. Ik geef toe, dat een dergelijk gebeuren een steun en een troost kan zijn. Maar het lijkt mij toch beter hier maar niet aan te nemen, dat het bovennatuurlijke aan het werk is geweest. Dit zou m.i. enkel mogelijk zijn voor iemand, die goed magisch geschoold is, of wel voor mensen, die reeds in dit leven een zodanig hoog bewustzijn bereikt hebben, dat het dan weer een grote vraag wordt of men zich bij een dergelijk geestelijk bewustzijn op een dergelijke eigenaardige beperkte manier geuit zou hebben.

Vraag: Wilt u iets vertellen over oorsprong en geschiedenis van de zigeuners? Zijn zij afstammelingen van een Hindoestam?

Antwoord: De zigeuners, gypsies, tzygany, behoren tot een stam, die inderdaad, - maar dan moeten wij teruggaan tot 500 j.v.Chr. - heeft geleefd in de omgeving van het huidige Calcutta. Zij waren uitgeworpen en trokken weg naar het Zuiden. Van daar zijn zij in groepen o.m. naar het vruchtbare dal van de Euphraat en de Tigris opgetrokken. Zij waren reeds toen hoofdzakelijk komedianten, wichelaars en handelslieden. Later werden zij verdreven en vestigden zich een tijdlang rond de Kaukasus. Vandaaruit gaan zij rond het jaar 200 tot 300 verder. Zij splitsten zich dan in meerdere groepen. Enkele van deze groepen gaan op in de bevolking.

Een groter gedeelte behoudt zijn eigen wetten en gemeenschap, maar verdeelt zich in kleinere groepen. Enkele van deze groepen bereiken o.a. de omgeving van het huidige Charkow. Zij worden hoofdzakelijk handelaars. Anderen blijven zuidelijker. Zij worden o.a. herders in het huidige Hongarije. Hun aard laat het echter niet toe te lang geregeld werk op zich te nemen. Zo worden zij ook hier uiteindelijk weer hoofdzakelijk tot komedianten en wichelaars. Zigeuners trekken mee met de legers van de verschillende potentaten die het Westen trachten te veroveren. Zij dringen door in Italië, Frankrijk en Engeland. In Spanje vermengen zij zich met de Moren. In dit land is het ras van de zigeuners dan ook anders, minder zuiver zou men kunnen zeggen dan in noordelijker landen.

In de Middeleeuwen kennen wij verschillende grote zigeunerfamilies. Zij bewaren hun gebruiken en godsdienst. Bijgevolg worden zij dan ook meestal vervolgd. Hierdoor komen zij tot een eigen rechtspraak, gebaseerd op gebruiken binnen de stam. Hierbij zien wij verschillende zigeuner-koningen. De man heeft echter de waardigheid vaak alleen in naam, daar de hiërarchie van de zigeuners over het algemeen aan de wijze vrouwen een zeer grote rol en een zeer hoge plaats in de samenleving inruimt. De zigeuners stammen inderdaad uit het gebied, waar nu de Hindoes leven, maar hun komst naar andere plaatsen ligt wel reeds zeer ver in het verleden. Hun gebruiken en wetten stammen gedeeltelijk uit de Kaukasus, uit Perzië en Egypte, terwijl zij op de duur ook vaak veel van de gastgevers hebben overgenomen.

Vraag: Heeft er ook enige verband bestaan tussen Atlantiërs en de indianen?

Antwoord: Geen direct verband, wanneer wij hier tenminste de indianen van Noord- Amerika bedoelen. Dezen zijn oorspronkelijk verwant met het Noord-Chinese ras. Zij hebben dan ook in bouw, dus uiterlijk, en geloof veel overeenkomst daarmee. De indianen, die meer zuidelijk wonen, hebben waarschijnlijk in het verleden contact gehad met Atlantis. De Noord-Amerikaanse indianen echter niet. In het zuiden waren zij echter hoofdzakelijk wilden, die door de Atlantiërs geregeerd werden. Enkele stammen passen zich iets meer aan bij de Atlantische gebruiken en nemen later delen van het gevlochte Atlantisch ras in zich op. De andere stammen zijn daaraan onderdanig. Onder meer behoorden de Azteken en Tolteken hieronder.

Opmerking: Zijn de roodhuiden dan oorspronkelijk van Chinese afkomst?

Antwoord: Simpel gezegd wel. Indien men zich de moeite getroost de bouw van de schedel na te gaan, de plaatsing der jukbeenderen e.d., dan zal het u opvallen, dat zij hierin, zowel als in bouw

en zelfs gelaatstrekken, een sterke overeenkomst vertonen met de rassen die in het noorden van China en Zuid-Mongolië wonen. Verder is het ons bekend, dat lang voor Chr. een grote trek heeft plaats gevonden, waarbij schillende groepen het gebied van Noord-Amerika bereikten. Wij nemen dus niet aan, dat de indianen inderdaad geheel autochtoon zijn. Wij menen, dat zij een rasvariant zijn van een volk, dat oorspronkelijk uit Azië komende, de eigenlijke bevolking domineerde en hen naar het Zuiden verdreef. Waar bloedvermenging optrad, domineerden de erfelijke eigenschappen van de indringers meestal.

Vraag: Wilkes heeft een boek geschreven, waarind de theorie wordt verkondigd, dat er een trek is geweest uit Zuid-Amerika langs de westkust naar het noorden, vandaar naar Noord-China en zo verder tot in zuid-west Azië. Is dit u bekend en is dit juist?

Antwoord: De theorie is mij bekend, maar m.i. niet juist. De redenen daarvoor zijn zeer kort. Aannemende dat de bakermat van de mensheid gelegen is in Zuid-Amerika, zou deze bevolking daar ook thans nog alle kentekenen van het ras in Azië moeten dragen. Dit is zeer zeker niet het geval, zelfs als wij rekening houden met een langdurige gescheiden ontwikkeling. Verder, wij vinden wel enige verwantschap in oerkultuur. Maar dit kan evengoed worden verklaard, dat zowel Atlantis als Lemurië beide ook hun invloed hebben doen gelden op de gebieden rond de Stille Oceaan.

Enkele punten tegen deze stelling zijn o.m. verder, dat een dergelijke trek voor grotere volkeren niet goed mogelijk is. Een dergelijke trek kan niet worden gezien als willekeurig. Er is daarvoor geen oorzaak aan te duiden. Een antwoord als "vulkanische verschijnselen" is m.i. niet aannemelijk, daar deze verschijnselen te allen tijde, zelfs vóór de verplaatsing van de pool, zeer sterk zijn geweest en dit in verhouding tot de rest van de wereld ook wel zullen blijven. Wanneer wij verder de z.g. oorspronkelijke rassen van Europa en Azië nagaan en vergelijken met de oerbewoners van Zuid-Amerika, dan komen er te veel rassen voor, die geen enkele vergelijking of overeenkomst doorstaan of tonen, zodat een theorie omtrent de oermens als komende uit Amerika, wel zeer zwak staat. Verder blijkt ons na onderzoek, dat Europa, in de zeer oude tijden, een beschaving bezat, die hoger was en intenser bewoond en bevolkt dan alle andere gebieden, sinds het hyperboreale tijdperk (van Noord-Europa: Red.) . Ik meen dus, dat er tegen de geponeerde stelling, zelfs in kort bestek, voldoende punten kunnen worden aangevoerd om duidelijk te maken, dat zij niet zonder meer aanvaardbaar is. De uitwerking van genoemde en niet genoemde argumenten overtuigen mij dat zij niet juist is.

Vraag: Kunt u inlichtingen geven over de bouwers van de torens van Zimbabwe?

Antwoord: De bindingen van Atlantis met het zuiden van Afrika hebben ook daar geleid tot het vormen van nederzettingen. Wanneer hier over een negervolk wordt gesproken, is dit onjuist in zover het de makers van deze torens betreft. Toch was het een negroïde volk, zoals bv. ook de huidige bosjesman. Dit eens zeer groot en machtige volk werd gedeeltelijk verdreven na een grote ramp aan de kust. De restanten zijn teruggevallen tot een peil van beschaving, dat een dergelijke bouw niet meer mogelijk maakt. Op de duur zijn zij in omliggende volkeren opgegaan. Dat geen versieringen, beelden en tekeningen hier worden gevonden, is duidelijk, wanneer wij weten, dat zowel schrifttafelen als beelden uit hout werden vervaardigd.

De meer kostbare uitvoeringen in metaal zijn door primitievere volkeren al lang geleden tot gebruiksvoorwerpen omgevormd. Dit volk had verder de gewoonte zijn doden gedeeltelijk te nuttigen, gedeeltelijk aan de dieren als prooi over te laten. Dit stond i.v.m. een geloof omtrent de overdracht van levenskracht door middel van bepaalde organen. Het hart werd meestal door de zoon gegeten, die volgens dit geloof, hierdoor het voortbestaan van de geest van zijn vader verzekerde en tegelijk in al zijn rechten trad. Dit is natuurlijk zeer onvolledig, maar binnen het bestek van een "Vragenrubriek" is het moeilijk hierop uitvoeriger in te gaan.

Vraag: In de Sunday Pictorial heeft een reeks artikelen gestaan over "Virgin Birth". Een Duitse vrouw zou een kind ter wereld hebben gebracht, zonder dat van een natuurlijk contact sprake is geweest.

Antwoord: De "Virgin Birth", ofwel "geboorte zonder bevruchting" is een vorm van parthogenesis vanuit de eicel. Zij vindt binnen het moederlichaam plaats. De eerste celdeling moet hierbij door een prikkel geschieden, zodat het ei tot ontwikkeling kan komen. De structuur van het wezen, dat zo tot stand komt, verschilt echter enigszins van de normaal menselijke, vooral in het genetisch opzicht. Zij dragen o.a. slechts de helft van het normale aantal staafjes voor eigenschaftsbepaling en voortplanting in zich. Deze uitleg is natuurlijk zeer vereenvoudigd. Mogelijk is dit dus, maar

gezien de verschillende moeilijkheden, die hiermede gepaard gaan en de bijzondere prikkel, die noodzakelijk is, lijkt het mij een vraag, of dit wel vaak voor zal komen. Wel kan het kunstmatig worden veroorzaakt bij mensen en dieren. Dit is dus geen kunstmatige inseminatie.

Vraag: Hoe zal het verloop van de Sueskanaalkrisis zijn? Nasser staat thans zeer sterk, ofschoon één van u zijn val heeft aangekondigd.

Antwoord: Op het ogenblik staat Nasser sterk, omdat hij binnen het eigen (land) de vertegenwoordiger is en de bevestiging betekent van de thans daar heersende klassen. Hij heeft echter reeds zeer veel tegenstanders onder de grootgrondbezitters. Ook met de Moslim Liga is hij zeker niet harmonisch, zodat reeds heden ook deze kracht hoofdzakelijk tegen hem is gericht. Op het ogenblik, dat een voortzetting van Nassers politiek, nadelen voor zijn land en vooral ook voor de daarin heersende kasten zal betekenen, zal men daar alles doen om hem ten val te brengen. Het Westen zal daar gaarne gebruik van maken. Op het ogenblik kan hij nog alleen regeren door de steun van het leger. Het leger is slechts dan betrouwbaar, indien redelijke verzorging, behoud van de voorrechten van de officieren en redelijke en regelmatige beloning mogelijk blijft.

Hieruit volgt, dat Nassers positie in Egypte wankeler zal worden naarmate Egypte's positie in de wereld wankeler wordt. Het conflict met Israël en de verkapte vijandschap van Westerse staten als Frankrijk en Engeland, tesamen met de terughoudendheid of neutraliteit van Rusland en de U.S.A. hebben reed nu de feitelijke toestand voor Nasser gevaarlijker en lastiger gemaakt, dan ze tot nu toe ooit was.

Gezien de Oosterse mentaliteit kan Nasser moeilijk terug komen op zijn woord, zelfs indien hij dit zou willen. Hij heeft gezegd het kanaal te naasten, heeft hieraan reeds jaren gewerkt en zal dit nu moeten uitvoeren, ongeacht de resultaten. Door elke andere houding zou hij zichzelf als sterke man onmogelijk maken. Op grond hiervan neem ik aan, dat een compromis over het Suezkanaal uiteindelijk tot stand zal komen, ook al zal dit nog enige tijd duren. Nasser zal daarna echter niet meer dan een jaar regeren, misschien zelfs te leven hebben. Het Suezkanaal zal uiteindelijk een vorm van onderling verdragmatig beheer krijgen, zij het onder Egyptische soevereiniteit, waardoor het voor de gehele wereld open zal blijven op een wijze, die voor alle partijen aanvaardbaar is. Maar ook dit vergt langere tijd. Eerst zal het zeer sterk teruglopen van de opbrengst van de kanaalgelden en stijging van onderhoudskosten een dergelijk besluit voor Egypte dringend noodzakelijk maken. En eerst dan zal men daar dergelijke besluiten nemen.

Vraag: Blijft Soekarna nog lang aan het bewind?

Antwoord: Hij heeft volgens mij nog twee jaar, waarschijnlijk zelfs aanmerkelijk minder. Zijn invloed in eigen land is reeds sterk dalende. Zijn tegenstanders, vooral in de Daroel Islam (extreem-Islamitisch verzetsleger; Red.), worden steeds sterker. De fouten, die zijn staatslieden bij voortduring maken, ook tegenover het buitenland, betekenen voor hem een voortdurende verzwakking van positie en invloed.

Vraag: Kunt u ons een toelichting geven van het begrip "inzicht"?

Antwoord: Met genoegen. Inzicht betekent niet slechts een begrip omtrent een bepaalde toestand of materie, doch het in zich verwerklijken van alle waarden, die in die toestand, of materie, behouden zijn. Een waar inzicht verwerven wij dus eerst dan, wanneer wij het geheel in onszelf opnemen en in onszelf verwerklijken. Kort kunnen wij zeggen dat het ware inzicht een begrijpen is van de Goddelijke Waarden in alle dingen. Inzicht in een bepaalde materietoestand verwerven is dus gelijk aan een in onszelf, dit deel van het Goddelijke te realiseren en te erkennen. Elk waar inzicht is dus een vergroting van begrip omtrent eigen wezen, die toegepast t.o.v. de buitenwereld ook daar een groter begrip met een grotere mogelijkheid tot eenheid en harmonie schept. Hierdoor wordt het Goddelijke in de Schepping harmonisch met het Goddelijke in ons.

Vraag: In de Bijbel las ik: "Wanneer men geen nageslacht heeft, zullen vorm en geest uitgeblust worden in de eeuwigheid". Hoe klopt dat met het Christendom?

Antwoord: Indien dit waar zou zijn, zou ook Jezus zijn weggevaagd, evenals alle andere Grote Geesten op aarde, want Zij hebben geen nazaten nagelaten. Dat ik alleen reeds hierom deze stelling onzinnig vind, zal u duidelijk zijn. Waarschijnlijk is deze zinsnede ontleend aan een vroeg geloof, berustend op voorouderverering. Hierbij meende men, dat de vorm voor de geest van een mens slechts zolang behouden bleef als zijn geslacht, waarin dus de stoffelijke waarden van de persoon mede bevat zijn, op aarde voort bestaat. Hierom worden kinderen bij de Joden zeer belangrijk geacht. Bij de Chinezen heeft een dergelijk geloof geleid tot een naamdienst, waarbij,

indien er geen eigen zonen waren om de naam voort te dragen, men een mannelijk kind, of een man adopteerde, die dan de familienaam aannam om zo het voortbestaan van de geesten van de voorouders te verzekeren. Een dergelijk geloof is op zich echter onlogisch. Iets, dat binnen het Al teniet zou kunnen gaan, kan daarin niet bestaan, tenzij God onvolmaakt zou zijn. Dit is echter voor ons niet aannemelijk. Het al of niet bezit van een nageslacht is dus van geen invloed op het voortbestaan. Wel kan in het voortbestaan een reeks onaangenaamheden hieruit voortvloeien, indien het gebrek aan nageslacht door zelfzuchtige redenen werd bewerkstelligd, maar geen uitblussing. Wel een ervaren van de fouten, die men heeft gemaakt en eventueel zelfverwijt, indien eigen schuld hierbij meetelde. Wat betreft een verdwijnen van de aarde, kunnen wij het in zoverre met deze stelling eens zijn, dat degenen, die zonder nageslacht - stoffelijk of geestelijk aan de wereld na te laten - , sterven, wel zeer snel uit het bewustzijn van de aarde verdwenen zullen zijn.

Voor deze avond geef ik echter nu het woord over aan de spreker, die deze bijeenkomst voor u zal besluiten. Goedenavond.

HET SCHONE WOORD

Goedenavond, vrienden,
Welke onderwerpen wenst u?

Reactie: Gebed, dualiteit, Goddelijke Liefde, snelheid.

Spreker: Dan kunnen wij zeggen, dat de dualiteit van ons eigen bestaan wordt uitgedrukt in het gebed, dat ons toch uiteindelijk kan brengen tot een realisatie van de Goddelijke Liefde en daarmee tot God.

Gedaante, die jachtig in wilde vaart voorbij stuift.
In de verte vergaat zij tot een stip in het verschiet,
die geen sporen achterlaat, doch wordt tot ledig Niet.

Een mens, nauw geboren,
Stormt reeds voort naar de vreemde dood.
Rond hem blijft slechts het geraas der wereld,
onbegrip en nood.
Een mens, gespleten in zichzelf,
kent stof noch geest reëel
en zoekt in wereld en gedachte
nog te vinden een deel
van het eigen "Ik",
waar hij zichzelf niet kent.

Hij bad tot zijn God en spreekt het woord:
"Laat mij leven in werkelijkheid en breng mij tot Uw Rijk".
Dan ijlt hij voort, wordt nieuwe waan weer rijk
en geeft daarmee van onbegrip voor waarlijk bidden blijk.

De Goddelijke Liefde verhoort zelfs deze beë
en scheidt een eenheid in de mens
een nieuwe kracht, de grote vrees,
die één hem maakt met alle Zijn.

Dan is het leven wel voleind,
kent men geen snelheid meer,
einde der waan,
bewust zijn in de Heer,

wanneer al is ondergegaan.
Laat de enige werkelijkheid
die van 't Ware Bestaan.

Onbegrensd en toch bevat in het "Ik",
is het Goddelijk Bestaan
in alle eeuwigheid.
Gods Liefde, die ons daar geleidt,
dooft in het "Ik" de waan.

Het gebed, geboren uit een mens,
die in het leven lijdt,
is band tussen God en tijd,
verbindt ons met de Bron van het bestaan.

Daarmee, vrienden, zullen wij de bijeenkomst besluiten. Ik dank u voor uw aandacht
en wens u een gezegende huisgang en nachtrust.